

HET EINDE VAN DE NACHT

(werktitel)

Fabrice Murgia / Laurent Gaudé

Première juli 2021

@Reclame in de ruimte: wordt de hemel één grote advertentieruimte?

De nacht was altijd het koninkrijk van vrijheid en angst, een plaats waar grenzen vervagen, waar alles verandert in zin en betekenis in een staat van roes of net in een beklemmende sfeer. De nacht stelt ons leven in vraag en durft de eindigheid ervan te belichten. Al in het “Gilgamesj-epos” probeerde de Mesopotamische held zich los te maken van de cyclus van de slaap: langer dan zes dagen wakker blijven om onsterfelijk te worden. Staan we nu, eeuwen later, op het punt te slagen waarin hij heeft gefaald? En zo ja, wat zijn we dan? Een mensheid die zowel eeuwig als altijd vermoeid is? Mogelijkerwijs staart de nacht ons vandaag met medelijden aan: “zie daar, het wezen dat de slaap niet meer kan vatten”. Misschien is het tijd om naar zijn stem te luisteren en te accepteren dat het in staat is ons in vervoering te brengen?

LAURENT GAUDÉ

INTERVIEW MET FABRICE MURGIA

DOOR SOPHIE DUPAVE

Wat is de oorsprong van het project?

Ik werkte reeds in 2014 samen met Laurent Gaudé aan de Opera van Limoges. We creëerden samen de opera “Daral Shaga”. Laurent schreef het libretto en ik deed de regie in samenwerking met de Compagnie FERIA Musica. Het was een heel goede en vlotte samenwerking, we voelden elkaar goed aan en waren erg complementair.

We besloten toen dat we onze samenwerking ooit nog eens zouden herhalen om een nieuwe vorm te verkennen die geen situationeel theater zou zijn, maar waar twee signaturen samenvloeien: de romantische, literaire pen van Laurent enerzijds en anderzijds de scène- en beeldtaal die ik ontwikkel.

Zes jaar zijn verstreken sinds “Daral Shaga” en we bleven in contact. Toen we op een dag thema's en teksten aan het uitwisselen waren, kwamen we dankzij een essay van Jonathan Crary: “24.7 : Late Capitalism and the Ends of Sleep” tot volgende vraag: kan een mens 24 uur op 24 uur en 7 dagen op 7 leven? Is het gezond, correct, wenselijk om aan één stuk wakker te blijven en onbeperkt de activiteiten verder te zetten ten koste van de nacht?

Zo hadden we plots een heel interessant thema om samen over na te denken en om af te toetsen in verschillende contexten op verschillende plekken in de wereld, want het gaat over iets wat we allemaal boven ons hoofd hebben: de sterren, de hemel, de nacht.

Een universele thematiek om over te schrijven en te reflecteren, maar ook heel politiek geladen.

Wat in het essay “24/7” van Jonathan Crary heeft je precies tot nadenken gezet?

Het essay van Jonathan Crary onderzoekt op verschillende manieren hoe de mens naar het einde van de nacht streeft. De nacht betekent enerzijds de afwezigheid van licht en zon, maar anderzijds biedt de nacht ook slaap, een essentiële functie.

Alle onderzoeken die erop uit zijn om een einde aan de nacht te maken, hebben een vorm van continue consumptie, exploitatie en productie op het oog. Karl Marx voorspelde dat het kapitalisme een einde zou maken aan alle natuurlijke cycli. Tegenwoordig is alles te koop: liefde, vriendschap, honger, dorst,... De nacht is een van de laatste verzetsbastions van de mensheid. De nacht bewijst dat de mens nog geen machine is: de mens heeft nu eenmaal slaap nodig. Voor sommigen is dit een vervelende gedachte, zelfs taboe.

Ik geef enkele voorbeelden die pogingen ondernemen om een einde te maken aan de nacht. Neem bijvoorbeeld de gors. De gors is een vogel die jaarlijks lange afstanden aflegt tussen de

Verenigde Staten en Mexico. Dit vogeltje kan zeven dagen en zeven nachten zonder slaap, en dit zonder haar cognitieve vermogens te verliezen. De gors is het onderzoeksobject voor het Amerikaanse leger in de ontwikkeling van onder andere neurochemicaliën en proeven met magnetische stimulatie. Op die manier willen ze trachten soldaten eigenschappen van de gors te geven ter vervanging van gevechtsdrugs.

Een ander project uit de jaren negentig gaat over Russische satellieten met spiegelvleugels van 200 meter lang om zo de zon permanent te kunnen weerkaatsen in gebieden van Siberië. Op die manier konden er zoveel mogelijk grondstoffen gewonnen worden.

Er blijven ons verhalen verbazen, zoals onderzoeken naar slaapgebrek. We weten dat een laboratoriumrat drie weken kan overleven zonder slaap alvorens te sterven. Bij de mens daarentegen is dat gemiddeld slechts zeven à acht dagen. De langst gekende duur zonder slaap bij de mens is 11 dagen en 25 minuten.

Onze kapitalistische wereld bereikt haar grenzen. We doen meer en meer afstand van onze primaire levensstijl waarin de nacht een plaats heeft. Naast zijn poëtische waarde, biedt de nacht ook recht op introspectie. Dit recht wordt misbruikt door een dimensie waar we ons niet altijd bewust van zijn, namelijk de constante verspreiding van kunstlicht. Zij verduistert de sterrenhemel en verhindert het zicht ervan.

De bescherming van de nacht is een nieuwe eis die veel mensen verdedigen zoals de first nations in Nieuw-Zeeland. Zij zijn erin geslaagd om de overheid zover te krijgen om de lichten een aantal uur per maand te doven. Volgens hun cultuur is het erg problematisch om de sterren niet te kunnen zien. De duisternis wordt hier met andere woorden een politiek onderwerp.

Gedurende het onderzoek naar aanloop van de creatie zal de thematiek meer en meer verfijnd worden. Het wordt geen voorstelling over de nacht in het algemeen, maar in dit stadium van het onderzoek interesseren we ons vooral in het algemene aspect van de nacht en alle gedachten die hiermee gepaard gaan.

In de voorstelling “Sylvia” benadruk je volgende, veelzeggende zin van schrijfster Sylvia Plath: “ik win vrijheid door minder uren te slapen”. Nu komt het onderwerp opnieuw terug. Toeval?

Inderdaad, Sylvia Plath had van de nacht een plek van introspectie gemaakt, wat ook vrijheid inhield. 's Nachts kon ze werken en ontsnappen aan haar maatschappelijke rol.

Dat is ook wat de nacht betekent: een ruimte waar je alleen kan zijn en één kan worden met jezelf.

Geldt dit ook voor jou, toegang tot introspectie door minder te slapen?

Ja, ik denk dat dat een beetje het lot is van ons allemaal. Het aantal uur slaap is gedaald doorheen de tijd. Een Amerikaan slaapt nu gemiddeld drie uur minder dan zijn grootouders. Wanneer we kijken naar steden zoals Moskou of Singapore die het “perfecte” 24/7 hebben bereikt – dus steden die nooit slapen – , zien we dat daar geen sociale regels meer gelden. Je kan er naar de kapper of naar de verzekeringsmaatschappij gaan om 2 uur 's nachts, werken tussen 5 en 6 en beslissen om te slapen tussen 17 en 18 uur. Het probleem voor deze mensen is dat ze hun tijd niet meer kunnen uittrekken. Sinds het industriële tijdperk behoudt de mens/machine zijn vrijheid wanneer hij niet werkt, wanneer hij niet aan sociale verplichtingen moet voldoen. Indien er geen nacht meer zou zijn, bedreigt dit de individuele vrijheden van de mens.

In thema's die je inspireren komt empathie ook aan bod, zoals de permanente nacht bij blinden. Zal dit ook terugkomen in de voorstelling?

De voorstelling zal een reisdagboek zijn van verschillende nachten, gaande van totaal verlichte nachten in Singapore tot eindeloze nachten in Lapland waar de duisternis tot drie maanden kan aanhouden. In de veelheid van deze nachten rijst ook de vraag omtrent blindheid. Aangezien blinden een permanente duisternis kennen, hebben zij hun andere zintuigen bijzonder ontwikkeld en die kunnen een interessante blik op onze activiteiten en onze wereld werpen. Dus ja, het zal een metaforische piste zijn die we verder zullen verkennen.

Laten we het hebben over het maken van de voorstelling zelf: is er een nieuw soort werkproces dat je voorstelt voor Laurent Gaudé en jezelf? Kan je ons hier iets meer over vertellen?

Het werkproces zal bijzonder zijn. In eerste instantie zal Laurent me opdrachten geven over “de nacht”. Ik zal hiervoor als verslaggever reizen maken om een antwoord te vinden op die opdrachten. Het idee is dat ik terugkom van deze reizen met iets dat Laurent kan verrassen in de opdracht die hij me heeft toevertrouwd. In tweede instantie zal hij er een verhaal van maken en ik keer vervolgens terug ter plaatste om er te werken met lokale acteurs. Het gaat niet om becommentarieerde documentairefilms zoals het geval was in de “Ghost Road”-cyclus, het gaat hier om een constante dialoog tussen de tekstschrijver en de regisseur met een fictioneel verhaal als resultaat. Het werkproces houdt weliswaar onderzoek in, maar het zal niet leiden tot een documentaire. “Het Einde van de Nacht” wordt een hedendaags verhaal.

We kunnen de huidige tijd niet negeren: de wereld is in volle lockdown door de gevolgen van Covid-19. Heeft dit gevolgen voor de creatie van “Het Einde van de Nacht”?

We zullen creëren in de wereld waarin we op dat moment leven. Indien we niet kunnen reizen, ontwikkelen we met de coproducenten een live videosysteem om op die manier met de acteurs te kunnen werken. Het feit dat we niet kunnen reizen, brengt de productie niet in gevaar. Het verplicht ons alleen om op een andere manier te werken.

In “Het Einde van de Nacht” vinden we twee speerpunten van je werk terug: theater en film.

Inderdaad, maar deze keer zal alles voortkomen uit het feit dat ik die reizen heb gemaakt en nadien zelf op scène sta, samen met een ander personage wiens rol op dit moment nog niet vastligt. Waarschijnlijk wordt het een vrouw; een zangeres, een slammer, een acrobate ... we zijn op zoek naar een artistiek profiel dat verder gaat dan de tekstuele interpretatie van de actrice.

“Het Einde van de Nacht” wordt een theatervoorstelling. De beelden die gemaakt zullen worden tijdens de verschillende reizen met acteurs van over de hele wereld, worden dé inspiratiebron voor het schrijven van een nieuw verhaal op scène, een verhaal waarin alles met elkaar verbonden is. Een enorme puzzel die een globaal verhaal vertelt over verschillende mensen in verschillende culturen over het einde van de nacht, terwijl net diezelfde nacht hen ook allen verbindt.

Tijd lijkt een heel belangrijk aspect te zijn in het werkproces. Meer nog: tijd wordt als het ware een bondgenoot. De première is voorzien in juli '21. Jullie zijn dus vertrokken voor een jaar met veel werk.

We hebben inderdaad nog een lange weg te gaan, maar dat is net het passionerende eraan. We geven onszelf de tijd om het te volbrengen.

Je rol in deze voorstelling heeft meerdere facetten: je zal aan de slag gaan met de opdrachten van Laurent Gaudé, maar je bent ook regisseur en acteur van en in de voorstelling. Het is lang geleden dat je op de planken stond. Miste je het?

Niet per sé de wens om te spelen en om de emoties van een personage te belichamen, maar eerder om een soort van getuige te zijn voor het publiek. De noodzaak om hen iets te vertellen in het hier en in het nu. Als directeur van Théâtre National in Brussel, ben ik onder andere verantwoordelijk voor de dagelijkse leiding van het theater en voor het coachen van andere artiesten. Daarnaast vind ik het belangrijk om de link met het podium en zijn realiteit te behouden zoals andere directeurs als Wajdi Mouawad of Tiago Rodrigues dat ook doen. Ze zijn verantwoordelijk voor een grote structuur, maar zorgen tegelijkertijd ook voor aanwezigheid op scène en delen dezelfde problemen als acteurs en artiesten. Het is voor mij een manier om het gevoel met de scène niet te verliezen.

De vorm van de voorstelling zal zeer mobiel zijn. Is dit een bewuste keuze om zo de speelkansen te vergroten?

Gezien de thematiek is er in de eerste plaats ook de wens om de voorstelling in openlucht te spelen. We zullen twee versies maken: één voor de zalen en een andere voor onder de sterren... Het is de bedoeling een vrij eenvoudig en mobiel geheel te creëren met tegelijk een doordachte podiumtaal. Het idee is dus om een universele vorm te maken die het toelaat om wereldwijd te toeren. De voorstelling kan enkel maar tot stand komen door te reizen, dankzij de ontmoeting met andere bevolkingsgroepen en hun relatie met de nacht. Daarom is het belangrijk dat eens de voorstelling er is, die ontmoeting met de verschillende bevolkingsgroepen opnieuw kan plaatsvinden door er de voorstelling te presenteren. Bovendien zullen er lokale acteurs uit de verschillende landen bij betrokken zijn. Na omvangrijke projecten als "Sylvia" en "The Memory of Trees" is het goed om terug te keren naar een kleine vorm, een intieme voorstelling voor beperkt publiek waarmee we veel kunnen spelen op verschillende plaatsen in de wereld.

Het Einde van de Nacht (werktitel)

Première juli 2021

Tekst : Laurent Gaudé

Regie en spel: Fabrice Murgia

Video : Giacinto Caponio

(TBC)

Contact Cie :

Virginie Demilier

COMPANY MANAGER ARTARA

v.demilier@artara.be

M + 32 (0)474 83 98 95

www.artara.be

Contact spreiding :

Frans Brood Productions

info@fransbrood.com

T +32 (0)9 234 12 12

www.fransbrood.com